

II. RÉSZ

RÉSZLETES FEJLESZTÉSI FELADATOK NEMZETISÉGENKÉNT

E) NÉMET NEMZETISÉGI NEVELÉS-OKTATÁS

1.1. Német nyelv és irodalom

(Anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, az írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
érthetően, artikuláltan beszélni, helyes kiejtést alkalmazni a mindennapi beszédben, a vers- és prózamonológokban, utasításokat, közléseket megérteni, a beszédhelyzethez igazodóan választ adni.	biztonságosan eligazodni a hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a közlést egyszerű, érthető mondatokban kifejezni.	különböző kommunikációs folyamatokba bekapcsolódni, saját álláspontot kifejteni, azt indokokkal, érvekkel alátámasztani.	a kommunikációs folyamathoz rugalmasan alkalmazkodni, választékosan beszélni, a gondolatokat változatosan, a lényeget kiemelve, pontosan megfogalmazni, érthető, nyelvileg igényes szókincset használni, amely pontosan kifejezi a beszélő szándékát.
különböző beszédhelyzetekben rövid párbeszédet folytatni, megfigyeléseket, élményeket néhány mondatban, összefüggően elmondani, a hallott szöveget és/vagy	a kommunikáció különböző formáit használni: kérdésfeltevés, válaszadás, véleménynyilvánítás, érvelés, a szöveg ismeretében a szövegfajtát megnevezni, a szöveg vagy egy bekezdés	hallott szöveget reprodukálni, felkészülés után átélt eseményekről élménybeszámolót tartani, saját véleményét megfogalmazni, ill. adott szempont szerint újrafogalmazni, a szöveg	a germanizmusokat megfelelően használni, minden beszédhelyzetben helyes intonációt alkalmazni, a beszédben a kommunikáció és a metakommunikáció összhangját érvényesíteni, érvelést elsajátítani,

a kísérő szemléltető anyagokat értelmezni, a szöveg lényegi információit áttekintően megnevezni, képekről szóban mondatokat alkotni, tanári kérdésekre reagálni.	lényegi információtartalmát megnevezni, a nem lineáris szöveg lényegi elemeit leírni.	információtartalmát vagy egy bekezdés alap gondolatát megnevezni, a szövegfajtát, a műfajt és a nem lineáris szöveg fajtáját megnevezni.	véleményt, állásfoglalást, logikus gondolatmenetet kialakítani, a szöveg információtartalmát és/vagy egy bekezdésének alap gondolatát (alap gondolatait) nyelviileg differenciált formában megfogalmazni.
olvasmányok tartalmát összefüggő mondatokkal összefoglalni.	az elemi udvariassági formákat használni, a nem nyelvi kifejezőeszközöket különböző beszédhelyzetekben helyesen használni.	érdekes eseményekről, ismert személyekkel tudósítást és interjút készíteni.	a köznyelv és az irodalmi nyelv szókincsét használni, az olvasottakat, látottakat, hallottakat reprodukálni, megfelelő szókincset és szófordulatokat alkalmazni, különböző szóbeli szövegfajtákat létrehozni.
kijelentő, kérdő és felszólító mondatokat helyesen képezni és hangsúlyozni, képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel megnevezni.	képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel leírni, az osztályban rövid tudósítást és interjút készíteni.	verset és prózai műveket, szépirodalmi és – esetlegesen – nyelvjárási szövegeket előadni, képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel, az olvasóra/hallgatóra gyakorolt szubjektív hatás tekintetbe vételével is leírni.	képeket és illusztrációkat a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni.
lírai, elbeszélő és dramatikus szövegeket előadni, szerepjátékot alakítani.	lírai, elbeszélő és dramatikus szövegeket a műfaj elvárásainak megfelelő formában és intonációval előadni.	lírai, elbeszélő és dramatikus szövegeket előadni, szerepeket megformálni, a testbeszéd és a szöveg összhangját megteremteni, távlatváltással más nézőpontokat megvizsgálni és azokkal kapcsolatban állást foglalni.	saját és idegen szövegeket a szövegfajtának és a szándékolt hatásnak megfelelően feldolgozni és előadni, egyes helyzeteket és azok előzményeit, eseményeket és konfliktushelyzeteket a szövegösszefüggés és a cselekmény idejének figyelembevételével értelmezni.
párbeszéd kommunikációs helyzetekben egyetértést, kétséget/bizonytalanságot, elutasítást egyszerű nyelvi eszközökkel kifejezni.	párbeszéd kommunikációs helyzetekben egyetértést, kétséget/bizonytalanságot, elutasítást változatos nyelvi eszközökkel kifejezni.	párbeszéd kommunikációs helyzetekben mások szóbeli megnyilatkozásait szakszerűen összefoglalni, a lényegi megállapításokat kiemelni és azokkal kapcsolatban állást foglalni.	párbeszéd kommunikációs helyzetekben a szakszerűséget betartva érvelni, az egyetértést, illetve elutasítást differenciált nyelvi eszközökkel megindokolni.
szóban elhangzó gyakori német és magyar fordulatokat a másik nyelven megnevezni.	rövid német és magyar nyelvű tartalmakat a másik nyelven összefoglalni.	német és magyar nyelvű tartalmak lényegi elemeit a másik nyelven összefoglalni.	hosszabb lélegzetű német és magyar szövegek tartalmát a másik nyelven visszaadni.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

A korosztálynak megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása, az elemi feladatmegoldástól a

beszélgetésen át az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
az életkornak megfelelő irodalmi és közismereti szövegeket hangosan és némán, értően olvasni.	ismert irodalmi és közismereti szövegeket folyamatosan, kifejezően olvasni, értelmezni, röviden összefoglalni.	ismert és ismeretlen irodalmi és közismereti szövegeket némán és hangosan, kifejezően olvasni, a szövegek tartalmát összefoglalni.	irodalmi, publicisztikai és szakszövegeket értően olvasni és értelmezően felolvasni, a szövegek tartalmát összefoglalni.
a szöveg lényegi információit megnevezni.	a szöveg vagy egy bekezdésének lényegi információtartalmát megnevezni.	a szöveg vagy egy bekezdésének lényegi információtartalmát megnevezni, a megfogalmazott információkat egymástól elkülöníteni és a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés fényében alkalmazni.	komplex szöveg információtartalmát és/vagy egy bekezdésének lényegi elemeit nyelviileg differenciáltan megnevezni, a szöveg információit részleteiben megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés fényében alkalmazni.
a szöveg ismeretében a szövegfajtát megnevezni.	különböző irodalmi és közismereti szövegfajták műfaji sajátosságait felismerni és megnevezni.	összetett irodalmi és ismeretterjesztő szövegfajtákat megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően használni.	összetett irodalmi és ismeretterjesztő szövegfajtákat megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni.
egyszerű nyelvi eszközökkel a szöveg rá gyakorolt hatását kifejezni.	a szubjektív hatás elérését célzó könnyen felismerhető nyelvi eszközöket megnevezni.	a szubjektív hatás elérését célzó jelentősebb nyelvi eszközöket megnevezni.	a szubjektív hatás elérését célzó jelentősebb nyelvi eszközök vizsgálata alapján az írói szándékot felismerni.
képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel megnevezni.	képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel leírni.	képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel az olvasóra gyakorolt szubjektív hatás szempontjából is leírni.	képeket és illusztrációkat a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat a másik nyelvre értelemszerűen lefordítani.	rövid német és magyar nyelvű tartalmakat/kijelentéseket értelemszerűen önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	német és magyar nyelvű tartalmak lényegét a másik nyelven összefoglalni.	hosszabb írásbeli és szóbeli német és magyar nyelvű szövegeket a másik nyelven elmondani.

3. Írás, szövegalkotás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, a korosztálynak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegkiemelő, áttekinthető jegyzetelés és vázlatkészítés. Biztos problémalátás, probléma érzékeny helyesírás. Szövegtípusok és meghatározott műfajok ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újraírás, kreatív írás. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a német nyelvi jelrendszer	rendezett, jól olvasható írást	olvasható, esztétikus és strukturált írásmódot	olvasható, esztétikus és strukturált írásmódot

sajátosságait alkalmazni, mondatokat és rövid szövegeket lemásolni.	alkalmazni, tollbamondás után jó tempóban, a helyesírási szabályok betartásával írni.	használni a nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazásával.	használni a nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazásával, képes az önkorrekcióna.
megadott szerkezeteket és nyelvi kifejezőeszközöket használni.	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel, a helyzetnek megfelelő szöveget alkotni.	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel informális és formalizált szöveget alkotni.	megadott szempontok figyelembevételével informális és formalizált szöveget differenciált nyelvi eszközökkel alkotni.
adott témát kérdések alapján egyszerű nyelvi eszközökkel összefoglalni.	adott témát egyszerű nyelvi eszközökkel a lényegi elemek említésével összefoglalni, illetve összehasonlítást végezni.	a téma, az ábrázolásmód, az események hasonlóságait, különbségeit és összefüggéseit feltárni és leírni.	a téma, az ábrázolásmód, és az események központi jelentőségű tényeit rendszerezetten és nyelvileg pontosan leírni.
egyszerű szöveget kiegészíteni vagy átalakítani.	a szöveget átalakítani, kiegészíteni vagy továbbfejleszteni (pl. megkezdett történetet folytatni és befejezni).	önálló szöveget alkotni a szövegfajta jellemzőinek figyelembevételével.	önálló szöveget alkotni a szövegforma jellemzőinek figyelembevételével, állásfoglalást megfogalmazni, perspektívaváltást alkalmazni, projektmunkákat készíteni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen a másik nyelvre fordítani.	rövid német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	egyszerűbb német és magyar szövegeket szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	különböző műfajú és differenciált nyelvezetű német és magyar szövegeket szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internethasználat. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
szótárfüzetet vezetni és használni.	szótárfüzetet önállóan vezetni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban alkalmazni.	szókétyákat készíteni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban önállóan alkalmazni.	egynyelvű szótárakat és internetes szótárakat használni.
a szókéncset a tanult technikákkal (szó- vagy képkártyák, gyakorlatok, játékok használatával stb.) önállóan gyakorolni.	a szavak jelentését a szövegekörnyezet alapján kitalálni.	a szókénc egyes szavait a közös alapszóhoz tartozó szócsaládhoz hozzárendelni.	a szókénc szavait szótárak segítségével differenciáltan értelmezni.
a nyomtatott médiát információszerezésre használni (pl. gyermekszótár/képes szótár).	a nyomtatott médiát információszerezésre, szókéncsbővítésre, egyszerűbb fogalmazások elkészítésére (pl. kétnyelvű szótár) használni.	a nyomtatott médiát információszerezésre, szókéncsbővítésre, fogalmazások elkészítésére (pl. kétnyelvű szótár) megközelítőleg önállóan használni.	nyomtatott médiát (pl. egynyelvű szótár, lexikon) és elektronikus médiát információszerezésre, valamint szövegalkotáásra önállóan használni.
hallott egyszerű szövegből	hallott egyszerű szövegből	hallott egyszerű szövegből az	hallott összetettebb

többszöri meghallgatás után tanári segítséggel az alapinformációkat megérteni.	többszöri meghallgatás után az alapinformációkat megérteni.	alapinformációkat megérteni.	szövegből az alap- és a részletes információkat megérteni.
írott szövegben az alapinformációkat megtalálni, bizonyos információkat a feladat elvárásai szerint kijelölni.	írott szövegben részletekre vonatkozó információt megtalálni, egyszerűbb szöveg lényegi elemeit kijelölni.	különböző olvasási technikákat (globális, szelektív és részletes) alkalmazni, a szöveg feldolgozása során jelölési technikákat (pl. optikai jelölés) alkalmazni, a kulcsszavakat kiemelni.	a szöveg feldolgozása során tartalmi szervezőtechnikákat önállóan (pl. jegyzetelés, kulcsszavak megállapítása, tagolás, kategóriák felállítása, egyszerűsítés, cluster-ek, mind map segítségével történő rendszerezés stb.) alkalmazni, a szöveg tartalmát összefoglalni.
információkat egyszerű nyelvi eszközökkel érthetően kifejezni.	információkat egymásra vonatkozó egyszerű mondatokkal ismertetni.	információkat egymásra vonatkozó összetett mondatokkal is ismertetni.	különböző szóbeli és írásbeli szövegfajták jellemzőit és funkcióját felismerni, a helyzetnek és célcsoportnak megfelelően szakszerűen használni.
ismert tartalmakat vizualizálni.	a gyakorolt prezentációs technikákat a feladatnak megfelelően alkalmazni.	ismert prezentációs technikákat a feladatnak és a célcsoportnak megfelelően alkalmazni.	prezentációs technikákat önállóan kiválasztani és alkalmazni.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

A mai német nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a tanórai gyakorlatban rutinszerűnek számító kommunikációs helyzetekben részt venni és tananyagot feldolgozni.	alapvető kommunikációs szituációkban viszonylagos biztonsággal részt venni és tananyagot feldolgozni.	a tanóra anyagához és a hétköznapi élet egyes területeinek megfelelő nagyságú szókinccset és nyelvi kifejezőeszközöket használni, szófordulatokat és körülírásokat használni.	a kommunikáció minden területén rugalmasan részt venni, az elsajátított szókinccset, a nyelvi eszközök széles spektrumát, a szófordulatokat és idiómákat használni.
gyakran előforduló alaktani és mondattani szerkezeteket megfelelően használni.	a tanórán gyakran használt, a korábbinál nagyobb számú alaktani és mondattani szerkezeteket következetesen és jól alkalmazni.	a tanórán gyakran előforduló német alaktani és mondattani szerkezeteket következetesen jól használni, azok összefüggéseit és funkcióját felismerni.	gyakran használt alaktani és mondattani szerkezeteket automatikusan és típushiba nélkül használni, hibáit önállóan kijavítani.
a német nyelv standard változatában tanult szókészletet érezhető akcentus ellenére kevés hibával és hanglejtéssel kiejteni.	a német nyelv standard változatában tanult szókészletet érezhető akcentus ellenére hibátlanul és helyes hanglejtéssel kiejteni.	jól érthetően és helyes hanglejtéssel beszélni.	érthetően, természetesen és helyes hanglejtéssel beszélni, a hanglejtést a mondanivalónak megfelelően variálni.

ismert szavakat és rövid kifejezéseket hibátlanul leírni, a mondatot lezáró írásjeleket felismerni.	ismert szavakat, szerkezeteket biztos helyesírással, rövid saját szövegeket kielégítő biztonsággal leírni, a legfontosabb írásjeleket egyéni szövegalkotásban túlnyomórészt helyesen alkalmazni.	a tanult szerkezeteket közel biztos helyesírással leírni, a központosítás alapvető formai és tartalmi szabályait közel helyesen alkalmazni.	szövegeket majdnem tökéletesen helyesen leírni, a központosítást hibátlanul alkalmazni és ezzel a mondanivalót is alátámasztani.
a német és magyar nyelv eltérő és azonos mondatképzésének néhány elemét példákon keresztül felismerni.	a nyelvhasználat rétegezettségét különböző típusú szövegek segítségével felismerni, a nyelvváltozás folyamatát nyelvjárási és standard német szövegeken keresztül érzékelni.	a magyar és a német nyelv szerkezetének hasonló és eltérő vonásait példákon keresztül érzékeltetni.	a nyelvi állandóság és változás okait feltárni, a szinonimák stilisztikai különbözőségét érzékelni.
a helyi német nyelvjárást, egy adott témára vonatkozó helyi nyelvjárási kifejezéseket a tanítás során néhány kifejezésen és rövid rímes szövegen keresztül megismerni.	a helyi német nyelvjárást a tanításban egyes gyakran előforduló kifejezésen és szövegen keresztül megismerni.	a nyelvjárássok és az irodalmi nyelv kölcsönhatását példákon keresztül bemutatni.	a német irodalmi nyelv és a nyelvjárás, valamint a magyar nyelv azonosságait és eltéréseit értelmezni a tanulók kutató munkája nyomán, a német nyelv Európában és a világon betöltött szerepét, a két-és többnyelvűség jelentőségét felismerni.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
rövid terjedelmű epikai és lírai műveket tanári segédlettel és önállóan olvasni, tartalmukat összefoglalni.	rövid terjedelmű epikai és lírai műveket önállóan olvasni, tartalmukat összefoglalni és műfajukat megnevezni.	elbeszéléseket, rövid történeteket, lírai műveket önállóan olvasni, a művek tartalmát összefoglalni, a szereplőket jellemezni, a művek mondanivalóját megfogalmazni.	a német nyelvű irodalom alkotásait műközpontúan elemezni, azokat korban és a stílusirányzatok szerint elhelyezni, önállóan olvasni.
a hazai német irodalomból vett népköltészeti alkotásokat elolvasni, mondókákat, rigmusokat, rímes verseket megtanulni.	a hazai német irodalomból vett, a korosztálynak megfelelő, rövid terjedelmű műköltészeti és népköltészeti alkotásokat elolvasni, tartalmukat megérteni és összefoglalni, rövid történeteket dramatizálni.	a hazai német irodalomból vett, a korosztálynak megfelelő alkotásokat elolvasni és értelmezni, véleményt alkotni, jellemezni.	a magyarországi német irodalom összetett művein keresztül a népcsoport sorskérdéseit megismerni, ezáltal nemzetiségi problémákkal azonosulni.
modern műfajokat, meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, tartalmukat összefoglalni.	modern műfajokat, meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, eljátszani, kreatív írást használni:	egy mai ifjúsági regényt – a tanulókat foglalkoztató témában – elolvasni, a szereplőket jellemezni, a	kortárs irodalmi példákat elolvasni és elemezni.

	hagyományos mese alapján képregényt készíteni.	cselekményt és a mondanivalót elemezni.	
az irodalmi szövegek lényegét megérteni, tartalmukat röviden összefoglalni, a legismertebb műfajokat megnevezni.	az irodalmi szövegek lényegét megérteni, tartalmukat röviden összefoglalni, a műfajokat megnevezni és röviden jellemezni.	az irodalmi szövegek tartalmát és mondanivalóját nyelvileg kielégítően megfogalmazni, irodalmi műveket elemezni, egyszerűbb költői képeket értelmezni.	a három irodalmi műfaj alaki és tartalmi jegyeit felismerni, a műveket műfaj szerinti csoportosítani, irodalmi műveket szempontok alapján elemezni.
a korosztálynak megfelelő hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, előadni.	a korosztálynak megfelelő hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, előadni.	az irodalom társművészeit, filmet és fotókat megismerni, színdarabot a hazai német színházban megtekinteni, a látottakat tanórán feldolgozni.	speciális művészi kifejezőeszközöket, adott irodalmi műalkotásból készült filmeket megtekinteni, azokat a művel összehasonlítani.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a szép és csúnya fogalmát mindennapi élményekkel kapcsolatban használni.	rövid véleményt az élmények és olvasmányok hatásáról megfogalmazni.	a tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáit alkalmazni.	igénnyel és képességgel ízlését, etikai és esztétikai tudatosságát, kreativitását önállóan fejleszteni.
a jót és a rosszat mindennapi élmények és irodalmi élmények alapján megkülönböztetni.	a jót és a rosszat, az igazságot és az igazságosságot mindennapi irodalmi és közműveltségi szövegekben felismerni.	az igazságot és a nézőpont szerepét, a személyes és a közösségi igazság konfliktusát különféle szövegek alapján megérteni.	az igazságot, az erkölcsöt az egyén életében és a társadalomban felismerni, a jelenségekre reflektálni, erkölcsi kérdésekben tájékozódni.
a mindennapi konfliktusokat játékokkal (bábjáték, helyzetgyakorlat) átélteni.	konfliktuskezelési eljárásokat az ismeret szintjén elsajátítani.	törekedni az egyéni és közösségi konfliktusok kezelésére.	egyéni konfliktuskezelési stratégiákat és eljárásokat kialakítani.
a kulturális sokszínűséget a hétköznapi életben érzékelni.	a kulturális sokszínűséget érzékelni, azt a hétköznapi életből vett egyes jelenségeken keresztül bemutatni.	más kultúrákat megismerni, megérteni és összevetni.	a történeti érzéket tudatosan és önállóan fejleszteni, a másságot elfogadni, kezelni és arra reflektálni.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

- 1.1. Beszédcéltetés, hallás utáni értés.
Szóbeli szövegek megértése.

Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.

1.2. Mondat- és szövegfonetikai eszközök/intonáció.

1.3. Beszédkészség fejlesztése. Szóbeli szöveg alkotása.

Kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések pontos megfogalmazása. Köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás formai és nyelvi elemeinek pontos ismerete és használata. Az információátadás és -kérés szófordulatainak alkalmazása. Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondataalkotás, párbeszéd, szerepjáték. Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása és dramatizálása. Versek, dalok, mondókák memorizálása.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

2.1. Írott német nyelvű szöveg olvasása, megértése.

2.2. Tájékozódás a szövegben: lényegkiemelés, részenkénti olvasás, újraolvasás, adatok visszakeresése, vázlat, tartalommondás, szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése. Igaz és hamis állítások megkülönböztetése.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Az írás jelrendszere.

Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.

3.2. Szövegalkotás írásban.

Mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, az anyaggyűjtés módjai (megfigyelés, emlékezet, olvasás, képzelet).

Címadás, az anyag elrendezése.

Megadott szempontok alapján szövegek alkotása.

Rendezett írásképek.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Német nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása; népmesék hangos könyvei; a hazai német nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek szóló anyagainak megismerése.

4.2. Tanulást támogató eljárások: szótárfüzet, képes szótár használata.

Tanulástechnikák elsajátítása (szókérték, gyakorlatok, játékos módszerek, adatkeresés stb).

4.3. Versek, dalok, mondókák szöveghű felidézése.

4.4. Szöveg-feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése, összehasonlítás, szövegből a feladatnak megfelelően információk megtalálása, megjelölése és bemutatása, hallott és írott szöveg alapján információk értelmezése, rendezése).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek, nyelvi mintakövetés.

5.2. Szavak jelentése, szókérték: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.

5.3. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.

5.4. Szófajok:

ige (főigék, időbeli segédigék, módbeli segédigék)

főnév (nemek, egyes számú és többes számú alakok, esetek: alany, tárgy, részes)

melléknév (állítmányi és ragozatlanul határozói szerepben, fokozás)

számnév, névelő (határozott, határozatlan)

előjárósók (helyviszonyt kifejezők)

névmások (személyes, kérdő, mutató, tagadó névmás)

kötőszók (egyenes szórenddel állók)

határozósók (helyhatározó, időhatározó)

módosító szó (tagadósók, indulatsók)

5.5. Mondatfajták: állító, kérdő (eldöntendő, kiegészítendő), felszólító, egyszerű és összetett.

5.6. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok, írásjelek.

5.7. Helyi nyelvjárási kifejezések.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Szerzők és művek.

– *Népköltészet*: magyarországi német és német mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild-Regine Metzler: *Hoppe, hoppe, Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen* – in: *Ungarndeutsche Studien* 2.

– *Német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései, egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények* (pl. Eric Carle: *Die kleine Raupe Nimmersatt*; Janosch: *Post für den Tiger, Oh, wie schön ist Panama*; Irina Korschunow: *Der Findfuchs*; Gina Ruck-Pauquet: *Das Haus*; Friedl Hofbauer: *Was alles in der Schultasche ist*; Irmela Brender: *Wir*; Christian Morgenstern: *Die drei Spatzen*).

Szerzők: pl. James Krüss, Georg Bydlinski, Josef Guggenmos, Robert Reineck, Christine Nöstlinger, Ursula Wölfel, Eleonore Zuzak, Helga Höfle, Detlev Kersten, Ilse Kleberger, Jochen Krüger, Peter Hacks, Wolfgang Menzel, Manfred Mai, Hans Manz, Franz Wittkamp.

Gyűjtemények: Edina Rieder-Erdőfy: *Kinderstimmen*; Hans-Joachim Gelberg: *Überall und neben dir* – Gedichte für Kinder.

– *Magyarországi német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valentin Pintz, Engelbert Rittinger, Valeria Koch.

Gyűjtemények: *Igele-Bigele*; *Zauberhut*.

6.2. Epikus művek jellemzői: szerkezet, idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.3. A költői nyelv (ritmus, rím, versszak, refrén).

6.4. Ismeretterjesztő szövegek (család, mindennapi élet, élethelyzetek, viselkedés, emberi kapcsolatok, ünnepek, egészség, életmód, természet- és környezetvédelem, iskola, kulturális élet, média).

6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak az olvasmányokban.

7.2. Felelősségvállalás a mindennapi életben (család, iskola).

5-8. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés, hallás utáni információk értelmezése.

Szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása.

Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.

Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőszóban való összefoglalása.

1.2. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd.

Élmények, benyomások elmesélése a tanult mondatszerkezetekkel.

Párbeszédben adott, szituációnak megfelelő reagálás.

Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.

Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás.

Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemzése.

Véleményformálás közmondások, néhány vers kapcsán.

Beszélgetés, vita, egyszerű, összefüggő fordulatokkal.

Szóbeli megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.

Lírai, epikai és dramatizált szövegek stílusnak megfelelő szóbeli felolvasása és elmondása, szerepjáték.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

2.1. Szövegértés.

Értő olvasás. Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.

A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.

A szövegben fellelhető tények és személyes vélemények közötti különbség észlelése.

2.2. Szövegtípusok felismerése (pl. szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek). Autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok írásainak megértése.

2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Képleírás egyszerű nyelvi eszközökkel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt íráskép.
- 3.2. Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.
- 3.3. Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.
- 3.4. Rövid, érvelő szöveg alkotása.
A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, e-mail, SMS, csetelés).
Kreatív szövegalkotás, kitalált történet írása (pl. mese, képregény).
- 3.5. Szövegek, ill. illusztráció közötti kapcsolat megfogalmazása.
Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése.
A szövegben fellelhető adatok, megadott szempontok alapján történő rendszerezése.
Kommunikációs célok megvalósítása; szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Olvasási technikák alkalmazása.
Könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat.
- 4.2. Szövegek információinak, irodalmi művek tartalmának rendezett összegzése mind szóban, mind írásban.
- 4.3. Dolgok, jelenségek, történések, események, irodalmi művek témái közötti hasonlóságok, és különbségek megállapítása, kritériumok logikus csoportosítása.
- 4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).
- 4.5. Tanulást támogató eljárások.
Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.
Szótanulás (pl. szókétyák segítségével).
Következtetés a szavak jelentésére, a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládokba rendezése.
Jegyzetelés, adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, keresőprogramok segítségével; szótárhasználat.
Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
Prezentációs technikák elsajátítása.
- 4.6. Szabadon választott német és magyarországi német versek szöveghű felidézése.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. A kommunikációs helyzetek.
Nyelvi viselkedési normák, a kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek.
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
Nyelvváltozatok, nemzetiségi nyelvhasználat.
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
A beszéd hangzása (hangsúly, hanglejtés, beszédtempó).
Szófajok:
ige – igeidők (Präsens, Perfekt, Präteritum, Futur I.)
a segédigék (időbeli és módbeli) segédigék Präteritumban
aktív, szenvedő szerkezetek jelen és múlt (Präteritum, Perfekt) időben
kijelentő mód, feltételes mód (würde+Infinitiv)
felszólító mód
elváló, nem elváló igeekötők
visszaható igék
főnév – neme, egyes és többes szám, névelők ragozása alany, tárgy, részes és birtokos esetben
melléknév – ragozás alany, tárgy és részes esetben, fokozás, állítmányi használat
számnevek – tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése
névmás – személyes névmások, kérdő, tagadó, határozatlan, visszaható, birtokos, mutató névmások
határozószók – hely, idő és módhatározók
előljárószók – időhatározói viszonyok, tárgy és részes esettel álló előljárószók
kötőszók – mellérendelő kötőszók (und, oder, aber) alárendelő (weil, dann, darum deswegen, trotzdem, dass, ob, als)

módosítószók
mondattan – kijelentő, kérdő, indirekt kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat
összetett mondatok (okhatározói, időhatározói, célhatározói, feltételes értelmű mellékmondatok)
Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Műnemek és műfajok.
Epika, líra, dráma.
Anekdota, elbeszélés, mese, monda, novella, comic, képregény, prózai művek részletei, egy ifjúsági regény, a magyarországi németek himnusza.
- 6.2. Kompozíció, szerkezet, hatás.
Nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés.
Helyzet, dialógus, jelenet, szándék, konfliktus, feszültség, tetőpont, fordulópont.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílus eszközök funkciói és hatása.
Ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét.
Szó szerinti és metaforikus jelentés.
- 6.4. Epikus és drámai művek.
Szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése.
- 6.5. Drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata.
- 6.6. Lírai alkotások értelmezése.
- 6.7. Téma, motívum.
Természet, évszakok és napszakok, szülőföld, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség.
Ismeretterjesztő szövegek: család, személyes életvitel, életmód, ünnepek, iskola és képzés, kulturális élet, média, technika, környezet, konfliktusok és megoldások, hazai németesség, német nyelvű országok, magyarországi német nyelvjárások.
- 6.8. Verselés, zeneiség.
Ritmus, rím.
- 6.9. Szerzők és művek.
  - *Epika: magyarországi német és német népmesék, műmesék, mondák* (pl. Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*; Märchen von Janosch, Ede Herger, Karl Varga, Josef Michaelis); hazudós történetek (pl. *Münchhausen*); egy ifjúsági regény (pl. Heinrich Helme: *Freunde*; Mira Lobe: *Das kleine Ich-bin-ich* Janosch: *Tiger und Bär im Straßenverkehr*; Luis Murschetz: *Der Maulwurf Grabowski*; Peter Härtling: *Oma*; Christina Nöstlinger: *Die Ilse ist weg*; Leo Lionni: *Swimmy*).
  - *Líra: német és magyarországi német szerzők versei*. Szerzők: pl. Paul Maar, Josef Guggenmos, Joachim Ringelnatz, James Krüss, Hans Manz, Martin Auer, Mira Lobe, Engelbert Rittinger, Josef Michaelis, Valeria Koch, Alfred Manz, Georg Fath.
  - *A dráma és a színház világa*: párbeszédű szövegek, jelenetek (pl. ünnepekhez kapcsolódó jelenetek, feldolgozott mesék), egy német nyelvű színházi előadás megtekintése élőben vagy filmről.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

- 7.1. Irodalmi élmény indoklása.
- 7.2. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (érzelmek, indulatok, szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála).
- 7.3. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció.
- 7.4. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások.

9-12. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.
Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd.
Beszédszándékok (tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés).
Hallott szöveg gondolatmenetének követése, szóbeli összefoglalása, véleményalkotás.

- 1.2. Összefüggő hallott szöveg (előadás, prezentáció) követése, kulcsszavak azonosítása.
Érvek elrendezése a szövegben.
Képek, ábrák, diagramok leírása, értelmezése.
- 1.3. Érvelés, vita, állásfoglalás.
Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.
Logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás.
Különböző szerepekkel azonosulás, egyedi probléma, megoldási javaslat.
Vélemény kifejezése önállóan választott nyelvi eszközökkel.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Szövegértési stratégiák.
A hangos és néma olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) nyomtatott és elektronikus szövegek feldolgozásakor.
Olvasási, szövegbefogadási módok és stratégiák (pl. értelmező, kritikai, kreatív olvasás) jellemzői, különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.
Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.
- 2.2. Szövegelemzési eljárások.
Eltérő kommunikációs célú szövegtípusok (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi, média szövegek) jellemzői.
Szépirodalmi művek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások.
Szövegek retorikája és stíluselemei.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Szövegalkotás.
Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.
Szövegtípusok (elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, informális és hivatalos levél) kommunikációs és műfaji jellemzői.
Kreatív írás.
- 3.2. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani ismeretek.
- 3.3. Helyesírás.
Szófaji és mondattani ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások.
Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak, szelekció és elrendezés.
Jegyzetelés, vázlatkészítés különféle eljárásai.
Az idézés, a forrásjelölés módszerei.
Önálló jegyzetelési technikák.
Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.
Szépirodalmi művek részletes elemzése.
- 4.3. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás
Rendszerezés, a következtetés levonása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. Kommunikációs helyzet, beszélőpartner, téma, szituáció, beszédszándék.
A személyközi kommunikáció.
A csoportos, a nyilvános és a tömegkommunikáció sajátosságai.
Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.
- 5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.
A német helyesírás alapelvei.
A német nyelv megjelenési formái.
Nemzetiségi nyelvhasználat.
Diáknyelv.
- 5.3. A nyelvi rendszer.

A nyelv egységei közötti (szófajtani, mondattani és jelentéstani) összefüggések.

Szókincs, frazeológia.

Szófajok:

- ige – igeidők (Präsens, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt, Futur I.)
- időbeli és módbeli segédigék (Präsens, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt, Futur I.)
- aktív, szenvedő szerkezetek jelen és múlt és jövő időben
- kijelentő mód, feltételes mód, függő beszéd
- felszólító mód
- elváló, nem elváló igekötők
- visszaható igék
- igevonzatok
- főnév – nemek, egyes és többes szám, névelők ragozása alany, tárgy, részes és birtokos esetben
- melléknév – ragozás, fokozás, állítmányi és jelzői használat, főnévvé vált melléknevek
- számnevek – tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése
- névmás – személyes névmások, kérdő, tagadó, határozatlan, visszaható, birtokos, mutató, vonatkozó
- névmások
- határozószók – hely, idő és módhatározók
- előjárószók – időhatározói viszonyok, tárgy, részes és birtokos esettel álló előjárószók
- kötőszók – mellérendelő és alárendelő kötőszók
- módosítószók
- mondattan – kijelentő mondat, kérdő mondat, indirekt kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat
- összetett mondatok (okhatározói, időhatározói, célhatározói, feltételes értelmű mellékmondatok)

Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata.

5.4. A szövegek világa.

A szövegszervező (grammatikai, szemantikai, pragmatikai) erők.

Szövegfajták, szövegtípusok, szövegszerkezet.

A számítógépes szövegvilág.

5.5. A nyelvi változás.

A nyelvjárások és az irodalmi nyelv kapcsolata.

Német és magyarországi német nyelvjárások.

5.6. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái.

5.7. Stílus és jelentés.

Stíluselemek, stílusesszközök a köznyelvi és a művészi szövegekben.

Stílusrétegek.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai.

Anekdota, ballada, elbeszélés, novella, paródia, példázatos történet, regény, dal, óda, himnusz, drámai költemény, komédia, tragédia; értekező próza, Kurzgeschichte, fabula.

6.2. Az irodalmi szöveg poétikai sajátosságai.

Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus.

Vershelyzet, lírai én, szerep, verstípusok.

Helyzet, akció, konfliktus, monológ, dialógus, prologus, epilógus, késleltetés, jelenet.

A művészi kifejezésmódok, stílusesszközök funkciói, alakzatok, szóképek.

Verselés, zeneiség, ritmus.

6.3. Hangnemek, esztétikai minőségek.

Szép, rút, fenséges, humor, groteszk, ironia, abszurd, tragikum, komikum, idill, katarzis.

6.4. Művelődés- és irodalomtörténeti tájékozódás.

Korszakok, korstílusok, stílusirányzatok (felvilágosodás, Sturm und Drang, klasszika, romantika, realizmus, modernség).

6.5. Téma, motívum.

(Pl. társadalmi trendek és divatirányzatok, szenvedélybetegségek, extrém sportok, a hagyomány mint identitásteremtő elem, iskola és oktatás, a német nyelvű országok, környezetvédelem, többségi nemzet-nemzetiségek, nyelvváltozatok, felelősség, az európai életér egységeseése, életen át tartó tanulás, felsőoktatás, külföldön tanulás, média hatása a társadalomra, nemzetiségi érdekképviselet).

6.6. Szerzők és művek.

– *Epika*: Lessing három fabulája; Fontane: *Effi Briest* (részletek); Gerhard Hauptmann: *Bahnwärter Thiel*; három Kurzgeschichte (szerzők: pl. Borchert, Böll, Bichsel, Kaschnitz, Eichinger); két szabadon választott ifjúsági regény (pl. Daniel Höra: *Gedisst*; Christian Linker: *Blitzlichtgewitter*; Marlene Röder: *Zebraland*;

Hans-Peter Richter: *Damals war es Friedrich*; Agnes Hammer: *Herz, klopf!*); három rövid kortárs epikai mű (pl. a Bunte Erde olvasókönyvből); egy kortárs regény (pl. Schlink: *Der Vorleser*); Franz Kafka három parabolája.

- *Líra*: Goethe: *Prometheus, Willkommen und Abschied, Grenzen der Menschheit, Erbkönig, Zauberlehrling*; Schiller: *Der Handschuh*; Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen Caput I.*; két szabadon választott vers (pl. Buch der Lieder, Neue Gedichte kötetekből); Josef von Eichendorff: *Das zerbrochene Ringlein, Mondnacht*; Rilke két szabadon választott verse; öt vers a kortárs német irodalomból (szerzők: pl. A. Kirsch, R. Kunze, W. Biermann, I. Bachmann, D. Grünbein); képversek (konkrete Poesie pl. Bunte Erde olvasókönyvből).
- *Dráma*: dialogikus szövegek (pl. Bunte Erde olvasókönyvből); Brecht: *Mutter Courage und ihre Kinder* (részletek); Dürrenmatt: *Der Besuch der alten Dame*.
- *Magyarországi német irodalom*: a nemzetiségi lét tematikus visszatükröződése, nyolc-tíz prózai mű (szerzők: Josef Mikonya, Ludwig Fischer, Franz Sziebert, Stefan Raile, Claus Klotz, Angela Korb, Valeria Koch, Martin Thomann, Christina Arnold); tíz-tizenöt lírai alkotás (szerzők: pl. Valeria Koch, Engelbert Rittinger, Robert Becker, Josef Michaelis, Claus Klotz, Franz Zeltner, Koloman Brenner, Angela Korb, Nelu Bradean-Ebinger, Georg Fath, Erika Áts, Alfred Manz, Béla Bayer, Christina Arnold).

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány.

Identitás, regionális kultúra, helyi kötődés.

7.2. Motívumok.

Néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz.

7.3. Elemzés, értékelés

Epikai, lírai, drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai; jelentés, értékelés.

1.2. Német nyelv és irodalom

(Hagyományos, bővített és kiegészítő nyelvoktató nemzetiségi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, az írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása megadott témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédsituációnak megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
adott témát kérdések alapján feldolgozni.	adott témát kérdések alapján feldolgozni és kapcsolatba hozni saját köznapi tapasztalatokkal.	az általános műveltséghez tartozó témában kritikai véleményt kifejtteni és állást foglalni.	összetettebb témában kritikai véleményt kifejtteni és ahhoz érvekkel alátámasztott, önálló álláspontot képviselni.

adott szöveg/olvasmányok tartalmát megadott szempontok alapján összefüggően visszaadni.	tartalmakat/információkat strukturáltan és tárgyyszerűen visszaadni.	tartalmakat/információkat strukturáltan, tárgyyszerűen és megfelelő nyelvi formában visszaadni.	a témát érvekkel alátámasztva bemutatni.
tárgyakat, ábrázolásokat, eseményeket előzetesen megadott rendszer szerint egyszerű nyelvi eszközökkel leírni.	tárgyakat, ábrázolásokat, eseményeket előzetesen megadott rendszer szerint egyszerű nyelvi eszközökkel, lényegében teljesen és követhetően leírni, ill. összehasonlítani.	tárgyaknál, ábrázolásoknál, eseményeknél vagy szövegeknél a különbségekre rámutatni, követhető szempontok szerint logikusan összetartozó csoportokat alkotni.	lényeges tényállást a maga teljességében és követhetően, valamint nyelviileg megfelelően taglalni.
lírai, elbeszélő és dramatizált szövegeket érthetően, tagoltan előadni.	lírai, elbeszélő és dramatizált szövegeket a műfajnak megfelelő előadásmódban közvetíteni.	lírai, elbeszélő és dramatizált szövegeket a műfajnak megfelelő előadásmódban és részleteiben is differenciáltan előadni – esetlegesen nyelvjárásban is.	saját és idegen szövegeket a műfajnak és kívánt hatásnak megfelelően megtervezni és azokat hatásosan előadni.
párbeszédés helyzetben rövid, érthető, tárgyyszerű hozzászólással részt venni.	párbeszédés helyzetben mások megállapításaihoz kapcsolódni.	párbeszédés helyzetben saját, tárgyyszerű és logikailag követhető érveket hozni.	párbeszédés helyzetben gondolatait tárgyyszerűen, logikusan és nyelviileg tisztán kifejezni.
egyszerű felvilágosításokat adni, kérdéseket feltenni, megértési nehézségeit kifejezni.	feladatokat/utasításokat összefoglalni és esetlegesen továbbadni.	információhiány esetén célzottan a dologra rákérdezni.	a német nyelvű médiában önállóan szerzett információkat összefoglalni.
megszokott tanórai helyzetekben előre megadott nyelvi eszközöket felhasználni.	megszokott tanórai helyzetekben ismert nyelvi eszközöket önállóan felhasználni.	a tanórán kívüli iskolai élethelyzetekben is tájékozódni és magát megértetni.	beszéd megnyilvánulásait előre látható kommunikációs helyzetekhez igazítani.
a hallott szöveg és/vagy az azt kísérő szemléltető anyagok értelmezése alapján a szöveg lényegi információit követhetően megnevezni, képekről mondatokat alkotni, tanítói kérdésekre reagálni.	a szöveg ismeretében a szövegfajta megnevezni, a szöveg vagy egy bekezdés lényegi információtartalmát összefoglalni, a nem lineáris szöveg lényegi elemeit leírni.	a szöveg információtartalmát vagy egy bekezdés alap gondolatát megnevezni, a szövegfajta, a műfaj és a nem lineáris szöveg fajta megnevezni.	a szöveg információtartalmát és/vagy egy bekezdésének alap gondolatát/gondolatait nyelviileg differenciáltan megfogalmazni.
szóban elhangzó gyakori fordulatokat magyarul és németül megnevezni.	rövid tartalmakat magyarul és németül összefoglalni.	tartalmak lényegi elemeit magyarul és németül összefoglalni.	hosszabb lélegzetű szövegek tartalmát magyarul és németül visszaadni.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókincsének gazdagítása. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
ismert nyelvtani szerkezetű és szókincsű szöveget (adott esetben ismétlést követően) célirányos feladatok segítségével egészében megérteni.	ismert nyelvtani szerkezetű és szókincsű szöveget (adott esetben ismétlést követően) az arra vonatkozó feladatok segítségével egészében megérteni.	adott szöveg információit (adott esetben ismétlést követően) megérteni és a nyert információkat a feladatra, illetve a problémára irányuló módon felhasználni.	összetettebb szövegek információit (adott esetben ismétlést követően) részleteiben megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés fényében felhasználni.
egy feladat megoldása során elért eredményeket ismertetni.	adott tényállást egy vezérelv mentén felvázolni.	a szövegfeldolgozás eredményeit mások számára követhető módon kifejtteni.	az adott téma feldolgozásához használt szövegek és más források fontosságát mások számára megindokolni.
szövegeket kiegészíteni vagy átalakítani.	valóságos vagy képzelt tartalmú szövegeket kiegészíteni, továbbfejleszteni vagy átalakítani.	szövegeket párbeszéddé alakítani.	mások által alkotott szövegek tartalmát feldolgozni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen a másik nyelven visszaadni.	német és magyar megnyilatkozásokat értelemszerűen a másik nyelven összefoglalni.	német és magyar szövegek alapján kulcsinformációkat tartalmilag helyesen a másik nyelven összefoglalni.	hosszabb írásbeli és szóbeli német és magyar szövegek tartalmát a másik nyelven elmondani.

3. Írás, szövegalkotás

Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözlő, üzenet, magán-és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat. Szövegtípusok és műfajok ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újírás, kreatív írás. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
képeket és egyéb szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi eszközökkel megnevezni.	képeket és egyéb szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi eszközökkel leírni.	képeket és egyéb szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi eszközökkel a szubjektív hatást is tekintetbe véve leírni.	képeket és egyéb szemléltető anyagokat a hozzá kapcsolódó feladatok segítségével értelmezni.
egyszerű szöveget kiegészíteni vagy átalakítani.	adott szöveget átalakítani, kiegészíteni vagy továbbfejleszteni (pl. megkezdett történetet folytatni és befejezni).	önálló szöveget alkotni a szövegforma jellemzőinek figyelembevételével.	önálló szöveget alkotni a szövegfajta jellemzőinek figyelembevételével, állásfoglalást megfogalmazni, perspektíva-váltást alkalmazni, projekt-munkákat készíteni.
a szöveg tartalmát más ábrázolásmódban kifejezni, melynek során az egyéni értelmezés felismerhető.	egy szöveg minta tartalmi és formai jegyeinek ismeretében hasonló szöveget alkotni vagy egy megkezdett befejezni.	a szöveg cselekményét rekonstruálni és alternatív cselekvési vagy megoldási javaslatokat felvázolni.	szöveget alkotni az adott szövegfajta jellemzőinek betartásával, esztétikusan rendezett, jól szerkesztett írásképpel.
megadott szerkezeteket és nyelvi kifejezőeszközöket használni.	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel,	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel	megadott szempontok figyelembevételével informális és formalizált

	a helyzetnek megfelelő szöveget alkotni.	informális és formalizált szöveget alkotni.	szöveget differenciált nyelvi eszközökkel alkotni.
adott témát kérdések alapján egyszerű nyelvi eszközökkel összefoglalni.	adott témát egyszerű nyelvi eszközökkel a lényegi elemek említésével, illetve összehasonlításával összefoglalni.	a téma, az ábrázolásmód, az események hasonlóságait, különbségeit és összefüggéseit felfedezni és leírni.	a téma, az ábrázolásmód, és az események központi jelentőségű tényeit rendszerezetten és nyelvileg pontosan leírni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen lefordítani.	rövid német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen önállóan és szótár segítségével lefordítani.	egyszerűbb német és magyar szövegeket szótár segítségével lefordítani.	különböző műfajú és differenciált nyelvezetű német és magyar szövegeket szótár segítségével lefordítani.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internethasználat. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
szótárfüzetet vezetni és használni.	szótárfüzetet önállóan vezetni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban alkalmazni.	szókártyákat készíteni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban önállóan alkalmazni.	egynyelvű szótárakat és internetes szótárakat használni.
a szókincset a tanult technikákkal (szó- vagy képkártyák, gyakorlatok, játékok használatával stb.) önállóan gyakorolni.	a szavak jelentését a szöveggörnyezet alapján kitalálni.	a szókincs egyes szavait a közös alapszóhoz tartozó szócsaládhoz hozzárendelni.	a szókincs szavait a szótárak segítségével differenciáltan értelmezni.
a nyomtatott médiát (pl. gyermekszótár/képes szótár) információszerzésre használni.	a nyomtatott médiát (pl. kétnyelvű szótár) információ-szerzésre, szókincsbővítésre, egyszerűbb fogalmazások elkészítésére használni.	a nyomtatott médiát (pl. kétnyelvű szótár) információ-szerzésre, szókincsbővítésre, fogalmazások elkészítésére használni.	nyomtatott médiát (pl. egynyelvű szótár, lexikon) és elektronikus médiát információszerzésre használni.
hallott egyszerű szövegből többszöri meghallgatás után tanári segítséggel az alapinformációkat megérteni.	hallott egyszerű szövegből többszöri meghallgatás után az alapinformációkat megérteni.	hallott egyszerű szövegből az alapinformációkat megérteni.	hallott összetettebb szövegből az alap- és a részletes információkat megérteni.
írott szövegben az alapinformációkat megtalálni, bizonyos információkat megjelölni a feladat elvárásai szerint.	írott szövegben részletre vonatkozó információkat megtalálni, egyszerűbb szöveg lényegi elemeit megjelölni.	különböző olvasási technikákat (globális, szelektív és részletes) alkalmazni, a szöveg feldolgozása során jelölési technikákat (pl. optikai jelölés) alkalmazni, a kulcsszavakat megjelölni.	a szöveg feldolgozása során tartalmi szervezőtechnikákat (pl. jegyzetelés, kulcsszavak megállapítása, tagolás, kategóriák felállítása, egyszerűsítés, cluster-ek, mind map segítségével történő rendszerezés stb.) messzemenőig önállóan alkalmazni, a szöveg tartalmát összefoglalni.
információkat egyszerű nyelvi eszközökkel érthetően kifejezni.	információkat egymásra vonatkozó egyszerű mondatokkal ismertetni.	információkat egymásra vonatkozó összetett mondatokkal ismertetni.	különböző szóbeli és írásbeli szövegfajták jellemzőit és funkcióját

			felismerni, a helyzetnek és célcsoportnak megfelelően, szakszerűen használni.
ismert tartalmakat vizualizálni.	a gyakorolt prezentációs technikákat a feladatnak megfelelően alkalmazni.	ismert prezentációs technikákat a feladatnak és a célcsoportnak megfelelően alkalmazni.	prezentációs technikákat önállóan kiválasztani és alkalmazni.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

A mai német nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a tanórai gyakorlatban rutinszerűen számító kommunikációs helyzetekben részt venni és tananyagot feldolgozni.	alapvető kommunikációs helyzetekben viszonylagos biztonsággal részt venni és tananyagot feldolgozni.	a tanóra anyagához és a hétköznapi élet egyes területeihez megfelelő nagyságú szókinccsel és nyelvi kifejezőeszközökkel rendelkezni.	a kommunikációban rugalmasan részt venni, szófordulatokat és idiómákat használni.
gyakran előforduló alaktani és mondattani szerkezeteket megfelelően használni.	a tanórán gyakran használt alaktani és mondattani szerkezeteket jól alkalmazni.	a tanórán gyakran előforduló alaktani és mondattani szerkezeteket következetesen jól használni, azok funkcióját felismerni.	gyakran használt alaktani és mondattani szerkezeteket automatikusan használni.
a német nyelv tanult szókészletét érezhető akcentus ellenére kevés hibával és hanglejtéssel kiejteni.	a német nyelv tanult szókészletét érezhető akcentus ellenére hibátlanul és helyes hanglejtéssel kiejteni.	jól érthetően és helyes hanglejtéssel beszélni.	jól érthetően, természetesen és helyes hanglejtéssel beszélni.
ismert szavakat és rövid kifejezéseket hibátlanul leírni, a mondatot lezáró írásjeleket felismerni.	ismert szavakat, szerkezeteket biztos helyesírással, kielégítő biztonsággal leírni, a legfontosabb írásjeleket egyéni szövegalkotásban többnyire helyesen alkalmazni.	a tanult szerkezeteket megközelítően biztos helyesírással leírni, a központozás alapvető formai és tartalmi szabályait megközelítően helyesen alkalmazni.	a helyesírás és központozás szabályait megközelítően hibátlanul alkalmazni.
a helyi német nyelvjárást néhány szó és rövid rímes szövegen keresztül megismerni, a témára vonatkozó helyi nyelvjárási kifejezéseket felismerni.	a helyi német nyelvjárást egyes gyakran előforduló kifejezésen és szövegen keresztül megismerni.	a nyelvjárások és az irodalmi nyelv kölcsönhatását példákon keresztül felismerni.	a német irodalmi nyelv és a nyelvjárás valamint a magyar nyelv azonosságait és eltéréseit megfigyelni a tanulók kutató munkája nyomán.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenységet az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
rövid terjedelmű epikai és lírai műveket tanári segédlettel elolvasni és tartalmukat összefoglalni.	rövid terjedelmű epikai és lírai műveket önállóan elolvasni, tartalmukat összefoglalni és műfajukat megnevezni.	elbeszéléseket, rövid történeteket, lírai műveket önállóan elolvasni, a művek tartalmát összefoglalni, a szereplőket jellemezni.	a német nyelvű irodalmak alkotásait műközpontúan elemezni és önállóan olvasni.
a hazai német irodalomból vett népköltészeti alkotásokat elolvasni, mondókákat, rigmusokat, rímes verseket megtanulni.	a hazai német irodalomból vett rövid terjedelmű műköltészeti és népköltészeti alkotásokat elolvasni, tartalmukat megérteni és összefoglalni, rövid történeteket dramatizálni.	a hazai német irodalomból vett alkotásokat elolvasni és értelmezni, véleményt alkotni, jellemzést készíteni.	a magyarországi német irodalom művein keresztül a népcsoport sorskérdéseit megismerni és a velük való azonosulást elősegíteni.
a modern műfajokból meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, tartalmukat összefoglalni.	a modern műfajokból meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, eljátszani, hagyományos mese alapján képregényt készíteni.	modern műfajú műveket elolvasni és értelmezni, kreatív írást alkalmazni: pl. képregényt készíteni hagyományos mese alapján vagy minta alapján képverset alkotni.	egy szabadon választott mai ifjúsági regényt vagy krimit elolvasni és feldolgozni.
a korosztálynak megfelelően hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, esetleg előadni.	a korosztálynak megfelelően hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, esetleg előadni.	az irodalom társművészeiből filmet és fotókat megtekinteni és megbeszélni, egy színdarabot megtekinteni a hazai német színházban, a látottakat tanórán feldolgozni.	adott irodalmi műalkotásból készült filmet megtekinteni, a művel összehasonlítani, a német pop-rock zene köréből dalszövegeket értelmezni.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történelmi másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történelmi, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a szép és csúnya fogalmát használni a mindennapi élmények kapcsán.	rövid véleményt megfogalmazni az élmények és olvasmányok hatásáról.	a tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáit elsajátítani.	ízlését, etikai és esztétikai tudatosságát, kreativitását önállóan fejleszteni.
a jót és a rosszat megkülönböztetni mindennapi élmények és irodalmi élmények kapcsán.	a jót és a rosszat, az igazságot és az igazságosságot felismerni mindennapi irodalmi és közműveltségi szövegekben.	az igazságot és a nézőpontot, a személyes és a közösségi igazság konfliktusát különféle szövegekben megérteni.	az igazságot, az erkölcsöt az egyén életében és a társadalomban megérteni, reflektálni a jelenségekre, az erkölcsi kérdésekben való tájékozódás igényét kialakítani.

a mindennapi konfliktusokat átélni játékokkal (bábjáték, helyzetgyakorlat) levezetni.	konfliktuskezelési eljárásokat megismerni.	törekedni az egyéni és közösségi konfliktusok kezelésére.	egyéni konfliktuskezelési stratégiákat és eljárásokat kialakítani.
a kulturális sokszínűséget a hétköznapi életben érzékelni.	a kulturális sokszínűséget érzékelni, a hétköznapi életből vett egyes jelenségeket bemutatni.	más kultúrákat megismerni, megérteni és azokat egymással összevetni.	a történelmi érzéket tudatosan és önállóan fejleszteni, a másságot elfogadni, kezelni és arra reflektálni.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszéderítés, hallás utáni értés.
Szóbeli szövegek megértése, alkotása.
Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.
- 1.2. Mondatfonetikai eszközök/intonáció.
- 1.3. A beszédkészség fejlesztése. Egyszerű kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések megfogalmazása.
Köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás formai elemeinek pontos ismerete és használata. Egyszerű információadás és kérés szófordulatainak alkalmazása.
Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondataalkotás, szerepjáték.
Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatizálása.
Versek, dalok, mondókák memorizálása.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Írott német nyelvű szöveg olvasása, megértése. Tájékozódás a szövegben.
- 2.2. Lényegkiemelés, egyszerű állítások, adatok visszakeresése.
- 2.3. Igaz és hamis állítások megkülönböztetése.
- 2.4. Irányítással tartalommondás.
- 2.5. Az olvasmányélmény egyszerű nyelvi eszközökkel való ismertetése.
- 2.6. Szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Az írás jelrendszere.
Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.
- 3.2. Szövegalkotás írásban.
Mondatok összekapcsolása, szövegminták, témaválasztás, szövegekhez címválasztás, a mondanivaló logikus elrendezése, szövegek kiegészítése.
Megadott szempontok alapján egyszerű szövegek fogalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Német nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása; népmesék hangos könyvei, a hazai német nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek szóló anyagainak megismerése.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások (szótárhasználat, képes szótár használata).
Tanulástechnikák elsajátítása (szókérdések, gyakorlatok, játékos módszerek), egyszerű adatkeresés.
- 4.3. Hallott és írott szöveg alapján információk értelmezése, rendezése.
- 4.3. Szövegből a feladatnak megfelelően információk megtalálása, megjelölése és bemutatása. Mondókák, közmondások szöveghű felidézése.
Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.
- 5.2. Alapvető kommunikációs helyzetek. Nyelvi mintakövetés.
Szavak jelentése, szókincs: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.
- 5.3. Szófajok:
  - ige (főigék, segédigék, módbeli segédigék)
  - főnév (nemek, egyes szám, többes számú alakok, esetek, alany és tárgyeset)
  - melléknév (állítmányi szerepben)
  - számnév, névelő (határozott, határozatlan, névelő nélküli használat)
  - előjárósók (helyviszonyt kifejező)
  - névmások (személyes, kérdő, mutató, tagadó névmás)
  - kötősók (egyenes szórenddel állók)
  - határozósók (helyhatározó)
  - módosító szó (tagadósók, indulatszók)
- 5.4. Mondatfajták (Modalitás szerint: kijelentő, kérdő, felszólító. Szerkezet alapján: egyszerű és összetett).
- 5.5. Leggyakrabban használt nyelvhelyességi és helyesírási szabályok és írásjelek alkalmazása.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Közismereti témák
  - *Életmód, életvezetés*
Bemutakozás, család, napirend, egészség, az emberi test, testrészek, testápolás, közérzet, szabadidő, sport.
  - *Közösségi élet*
Étkezés, ételek, egyszerű receptek, családi ünnepek, születésnap.
  - *Iskola, oktatás*
Órarend, tantárgyak, osztályterem, olvasás, képregények, játékok, nemzetiségi gyermekjátékok.
  - *Kulturális élet és média*
TV, számítógép, nyomtatott sajtó termékei, magyarországi német táncok, dalok, népi játékok.
  - *Környezet, gazdasági élet, technika*
Otthon, települések, falvak, a magyarországi németek települései, épületek.
Bevásárlás, zöldségek, gyümölcsök.
Természet, évszakok, időjárás.
  - *Politika és történelem*
Együttműködés, szerepek, az együttélés szabályai az osztályon és iskolán belül, munkamegosztás, a német nemzetiség mindennapjai.
  - *Német nyelv*
Az egyes témákkal kapcsolatos néhány helyi nyelvjárási kifejezés.
- 6.2. Irodalom
  - Szerzők és művek.
    - *Népköltészet*: német és magyarországi német mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild, Regine Metzler: *Hoppe, hoppe Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen – in Ungarndeutsche Studien 2*.
    - *Német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Christian Morgenstern, James Krüss, Josef Guggenmos, Christine Nöstlinger. Gyűjtemények: Edina Rieder-Erdőfy: *Kinderstimmen*; Hans-Joachim Gelberg: *Überall und neben dir – Gedichte für Kinder*.
    - *Magyarországi német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valeria Koch. Gyűjtemények: *Igele-Bigele*; Michaelis: *Der Zauberhut*.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak a mesékben, olvasmányokban.

5-8. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása.
Beszédhallás, hallás utáni értés. Hallás utáni egyszerű információk értelmezése.
Egyszerű megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése.
Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.
Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőlőszóban való összefoglalása.
Szövegek feldolgozása, átalakítása.
- 1.2. A beszédkészség fejlesztése.
Élmények, benyomások elmesélése egyszerű mondat szerkezetekkel.
Párbeszédben adott szituációnak megfelelő reagálás.
Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.
Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás.
Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemezése.
Véleményformálás közmondások, néhány vers kapcsán.
Beszélgetés, vita, egyszerű, összefüggő fordulatokkal.
Szóbeli megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.
Lírai, epikai és dramatizált szövegek stílusnak megfelelő szóbeli felolvasása.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Szövegértés.
Értő olvasás. Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.
A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
A szövegben fellelhető tények és személyes vélemények közötti különbség észlelése.
- 2.2. Szövegtípusok felismerése (pl. szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek). Egyszerűbb autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok írásainak megértése.
- 2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Képleírás egyszerű nyelvi eszközökkel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, íráskép, a szövegtípusnak megfelelő formai jegyek használata (bekezdés, tagolás, levélforma).
- 3.2. Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.
- 3.3. Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.
- 3.4. Rövid, érvelő szöveg alkotása.
A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, e-mail, SMS, csetelés).
- 3.5. Kreatív szövegalkotás, kitalált történet írása (pl. mese, képregény).
Szövegek, ill. illusztráció közötti kapcsolat megfogalmazása.
Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése.
A szövegben fellelhető adatok, megadott szempontok alapján történő rendszerezése.
Kommunikációs célok megvalósítása; szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Olvasási technikák alkalmazása.
Könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat.
- 4.2. Szövegek információinak, irodalmi művek tartalmának rendezett összegzése mind szóban, mind írásban.
- 4.3. Dolgok, jelenségek, történések, események, irodalmi művek témái közötti hasonlóságok és különbségek megállapítása, kritériumok logikus csoportosítása.
- 4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).
- 4.5. Tanulást támogató eljárások.
Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.
Szótanulás (pl. szókérdések segítségével).

Következtetés a szavak jelentésére a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládokba rendezése.
Jegyzetelés, adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, keresőprogramok segítségével; szótárhasználat.
Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
Prezentációs technikák elsajátítása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek.
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.

Nyelvváltozatok.

Nemzetiségi nyelvhasználat.

- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.

A beszéd hangzása (hangsúly, hanglejtés, beszédtempó).

Szófajok:

ige – igeidők (Präsens, Perfekt, Präteritum, Futur I.)

a *sein, haben, werden* segédigék, módbeli segédigék Präteritumban

aktív, szenvedő szerkezetek jelen időben

kijelentő mód, feltételes mód (*könnte, sollte, würde + Infinitiv*)

felszólító mód

elváló, nem elváló igeikötők,

visszaható igék

főnév – nemek, egyes és többes szám, névelők ragozása alany, tárgy, részes és birtokos esetben

melléknév – ragozás alany, tárgy és részes esetben, fokozás, állítmányi használat

számszavak – tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése

névmás – személyes névmások, kérdő, tagadó, határozatlan, visszaható, általános vonatkozó névmások

határozószók – hely, idő és módhatározók

előjárószók – időhatározói viszonyok, tárgy és részes esettel álló előjárószók

kötőszók – mellérendelő kötőszók (*und, oder, aber*), okhatározói (*weil*)

módosítószók

Mondattan – kijelentő mondat, kérdő mondat, indirekt kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat.

szerkezet alapján: egyszerű és összetett (okhatározói mellékmondatok, vonatkozó értelmű

mellékmondatok, időhatározói mellékmondatok, feltételes értelmű mellékmondatok, célhatározói

mellékmondatok.

Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Közismereti témák

– *Életmód, életvezetés*

Emberi kapcsolatok, barátok, baráti kör, alkalmazkodás, az egyén és közösség, konfliktusok egymás között, a felnőttekkel, mindennapi tevékenységek, napirend, a család mindennapjai.

Egészséges életmód, betegségek, orvosnál.

Szabadidős tevékenységek, hobby, sport.

– *Társadalmi környezet*

Ételek, étkezési szokások, egészséges táplálkozás, főzés, étteremben, gyorséttermek, készételek, a német nyelvterület jellegzetes ételei, a magyarországi németek jellegzetes ételei.

Ünnepek, jellegzetes német ünnepek, a magyarországi németek szokásai és ünnepei.

Életmód ma és régen, iskola, lakókörnyezet, a magyarországi németek falvai, lakás és életkörülmények.

– *Tanulás, oktatás, munka*

Iskolai mindennapok, napirend, órarend, a tanulási folyamat, tanulási módszerek.

Iskolában, épület, osztályterem, iskolai struktúra, továbbtanulás, iskolán kívüli tevékenységek, iskolai és iskolán kívüli tanulási módok.

Munka világa, hagyományos és mai szakmák.

– *Kulturális élet, média*

Zene, mint kulturális hagyomány, a magyarországi németek népzenei öröksége, népdalok, néptánc.

A média világa, a magyarországi német média ifjúsági adásai, mellékletei (*Unser Bildschirm, Neue Zeitung, Deutscher Kalender*), iskolaújság, a német nyelvterület fiataloknak szó TV- és rádióműsorai, az internet szerepe, közösségi oldalak.

– *Környezet, technika világa*

Életkörülmények, lakhely, környezet, évszakok, időjárás, környezetvédelem, lokális, regionális problémák, helyi környezetvédelem, utazás, szálláslehetőségek, életmód német nyelvterületen, infrastruktúra, közintézmények, közlekedés, szolgáltatások, vásárlás, orvosi ellátás, állatvédelem, állattartás, kézművesség.

Turizmus, nyaralás, utazás, az utazások típusai, közlekedési eszközök, vendéglátás, földrajzi ismeretek a német nyelvű országokról, hazánkban a magyarországi németek által lakott területekről.

– *Politika és történelem*

Az együttélés szabályai, magyarországi nemzetiségek, a magyarországi német nemzetiség, a német nemzetiség jogai és kötelességei.

Betekintés a nemzetiségi politika témakörébe. A magyarországi németek településtörténete. A német nyelvterületű országok közigazgatási tagozódása.

– *Német nyelv*

A magyarországi német és német nyelvjárások.

6.2. Irodalom

Szerzők és művek.

– *Népköltészet*: német és magyarországi német mondókák, népdalok, népi játékok, népmesék, mondák, közmondások. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild, Regine Metzler: *Hoppe, hoppe Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen* – in: *Ungarndeutsche Studien 2*.

– *Német szerzők versei, meséi, elbeszélései, egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények részletei* (pl. Janosch: *Tiger und Bär im Straßenverkehr*; Helme Heine: *Freunde*; Luis Murschetz: *Der Maulwurf Grabowski*; James Krüss, Hans Manz, Josef Guggelmos).

– *Magyarországi német szerzők versei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Engelbert Rittinger, Valeria Koch. Gyűjtemények: *Igele-Bigele, Zauberhut, Jahresringe, Teufelsgipfel*.

6.3. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.4. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (szeretet, együttérzés, segítőkészség).

7.2. Zenei, képzőművészeti vonatkozások a német nemzetiség kultúrájából.

7.3. Az irodalom társművészete: filmes és színházi feldolgozások.

9-12. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.

Beszédszándékok (tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés) beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.

Hallott szöveg fő gondolatmenetének követése, összefoglalása.

1.2. Összefüggő hallott szöveg (kiselőadás, prezentáció) követése, kulcsszavak azonosítása, érvek logikus elrendezése a szövegben.

Képek, ábrák, diagramok leírása, értelmezése.

1.3. Érvelés, vita, állásfoglalás.

Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.

Logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás.

Különböző szerepekkel azonosulás, egyedi probléma megoldási javaslat.

Vélemény kifejezése önállóan választott nyelvi eszközökkel.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

2.1. Szövegértés.

A szöveg tartalmának, fontos gondolatainak megfelelő értelmezése.

Fontos információk, adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, vagy a részletes olvasás révén.

Szövegek összefoglalásakor adatok, információk felhasználása.

- 2.2. Szövegértési stratégiák különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.
- 2.3. Szövegelemzési eljárások.
Állásfoglalás. A szövegekben megjelenő problémák, döntések, konfliktusok és az azt kiváltó motívumok okainak értelmezése, értékelése.
Szövegekkel kapcsolatban saját vélemény megfogalmazása.
- 2.4. Közvetítés: német nyelvű szövegek fontos információinak magyar, illetve német nyelven történő összefoglalása.
- 2.5. Ábrák, képek, illusztrációk felhasználása a szöveg mondanivalója alapján.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.
- 3.2. Szövegalkotás.
Szövegtípusok (elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél) jellemzői. Egyes szövegtípusok formai és tartalmi jegyei alapján önálló szövegek szerkesztése.
Összefüggések érzékeltetése, gondolati tagolás.
Különböző forrásokból származó információk egy írásműben történő értékelése, értelmezése, szintézis alkotása.
A német nyelvű média, internetes portálok felhasználása.
- 3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, alapvető retorikai ismeretek.
- 3.4. Helyesírás: a szófaji és a mondattani ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. A német nyelv vonatkozásában kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások.
Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak használata.
Jegyzetelés, vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.
Szépirodalmi művek, részletek értelmezése.
- 4.3. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás, rendszerezés, következtetések levonása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.
A személyközi kommunikáció.
Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.
- 5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.
A német helyesírás alapjai.
A német nyelv megjelenési formái.
Nemzetiségi nyelvhasználat.
Diáknyelv.
- 5.3. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái.
- 5.4. Gyakran használt szó- és mondatalkotási szabályok felismerése és alkalmazása.
- 5.5. Stílus és jelentés.
Stíluselemek felismerése.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Közismereti témák
– *Életmód, életvezetés*
Társadalmi csoportok, szubkultúrák, divatos irányzatok, egyéniség, alkalmazkodás.
Az egyéni élet tervezése, jövőbeli tervek, szakmai élet – magánélet kilátásai, egészséges életmód, egészséges táplálkozás, betegségek.

- Kábítószer fogyasztás, függőség.
- Sport, extrém sport, élsport, veszélyek és felelősség.
- Szabadidős szokások, fogyasztói szokások.
- *Társadalmi környezet*
- Étkezési kultúra, élelmiszerek, gasztronómia, éttermi kultúra, főzés, reklámok, alapvető szükségletek, luxus.
- Szolgáltatások, posta, bank, pénzváltás, utazásszervezés, utazási irodák.
- Hagyományok, kulturális örökség, hagyományok változása, a hagyományok identitást meghatározó szerepe.
- Nemzetiségi kultúrák, a haza és az identitás fogalma.
- Városi élet – vidéki élet, a német nemzetiség falvainak kulturális élete.
- Globalitás, helyi kultúra, az európai Unió, határok nélküliség, többnyelvűség.
- *Iskola, oktatás*
- Oktatás, tanulás Magyarországon és a német nyelvű országokban.
- A magyarországi németek iskolarendszere.
- Iskolák a múltban és ma.
- Műveltség, szakmaszerzés, munkanélküliség.
- Továbbtanulás, pályaválasztás.
- Főiskolai, egyetemi tanulmányok, ösztöndíjak.
- *Kultúra, média*
- Irodalom, film, zene, modern művészetek a német nyelvű országokban.
- A hazai német nemzetiségi művészek, képzőművészek bemutatása.
- Információáramlás, tájékoztatás, véleményalkotás, az internet szerepe.
- A magyarországi német nemzetiségi TV- és a rádióműsorok ismerete.
- Német nyelvű könnyűzenei alkotások.
- *Környezet, technika világa*
- A technika és a gazdaság fejlődése, találmányok, túlnépesedés.
- Környezetvédelem, projektek.
- Problémák és kihívások, érdekellentétek.
- Aktuális kérdéseket megszólaltató irodalmi alkotások, színdarabok, filmek.
- *Politika és történelem*
- Tudatosság, öntudat, személyi szabadság, szolidaritás, társadalmi felelősség.
- Nemzetiségi politika, a magyarországi németek politikai, társadalmi szervezetei, ifjúsági szervezetek, német nemzetiségi önkormányzatok, nemzetiségi választások.
- A második világháború utáni német történelem főbb eseményei (Az NSZK és az NDK létrejötte. A fal. Az NDK politikai rendszere, emberi sorsok. A fal ledöntése. Az újraegyesítés és következményei.).
- *Német nyelv*
- A német nyelv változatai.
- A magyarországi németek nyelvhasználata, nyelvjárások.
- A német nyelv szerepe Európában és a nagyvilágban.
- Kétnyelvűség, többnyelvűség.

6.2. Irodalom

- Ifjúsági irodalom, a magyarországi német nemzetiség irodalma, művek értelmezése, összefüggések feltárása.
- Német nyelvű sajtó, hír, tudósítás, kommentár, interjú, riport, hirdetés, szórakoztató mellékletek, bulvársajtó, reklámok.
- A magyarországi német nyelvű sajtó.
- Magyarországi német média, a TV és a rádió nemzetiségi műsorainak ismerete.
- Szerzők és művek.
- *Magyarországi német írók, költők alkotásainak műközpontú elemzése.* Szerzők: pl. Georg Wittmann, Ludwig Fischer, Engelbert Rittinger, Georg Fath, Josef Mikonya, Franz Zeltner, Claus Klotz, Valéria Koch, Erika Áts, Josef Michaelis, Robert Becker, Angela Korb művei.
- Lessing fabulái közül kettő.
- Egy-egy Goethe, Schiller, Heine költemény, ill. ballada (pl. Goethe: *Mailed, Heidenröslein, Wanderers Nachtlied, Erlkönig*; Schiller: *Der Handschuh*; Heine: *Die Loreley*).
- Egy szabadon választott ifjúsági regény vagy krimi feldolgozása (pl. Erich Kästner: *Emil und die Detektive*; E.T.A. Hoffmann: *Das Fräulein von Scuderi*; Nöstlinger: *Die Ilse ist weg*; Mirjam Pressler: *Bitterschokolade*; Hans-Peter Richter: *Damals war es Friedrich*).
- Rövid történetek. Szerzők: pl. Heinrich Böll, Wolfgang Borchert, Edith Schreiber-Wicke.
- Egy színmű megtekintése színházban német nyelven.

– Dalszövegek a német pop-rock zene köréből.

6.3. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.4. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

6.5. A ballada és a „Kurzgeschichte” jellemzői.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

7.1. A kulturális hagyomány szerepe a nemzetiségi identitás és a helyi kötődés kialakításában.

7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet irodalmi megjelenítése.

2. Német népismeret

(Valamennyi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben – időben
5. A reflexiót irányító kérdések

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanuló saját személye, család, rokoni viszonyok.	A település lakossága, élete, személyes élmények alapján.	Ismeretszerzés tanórákon és források segítségével a magyarországi németiség történelméről, földrajzáról és kultúrájáról.	A hazai németiség történelmének és jelenének tudatos feldolgozása. A magyarországi németiség történelmi szerepének áttekintése, a betelepítéstől a jelenkorig. Ok és okozati összefüggés feltárása emberi sorsok bemutatásán keresztül.
Ismerkedés a hagyományokkal és szokásokkal tapasztalás alapján.	Családi és egyházi ünnepek, illetve a naptári év szokásainak felelevenítése tapasztalás és olvasmányélmény alapján.	A naptári évhez és a valláshoz kötődő ünnepek és szokások ismerete és bemutatása. Családi és egyházi ünnepek, szokások felelevenítése, dramatizálása, megjelenítése projektekből.	A hagyományok jellegének, lényegének és eredetének feldolgozása, ismerete. A hagyományok megváltozása, mai megjelenési formái. Egyéni és csoportos projektek kidolgozása.
Életmód (munka, étkezés, kert, ruházkodás) régen és ma személyes élmények alapján.	Betekintés nyerése életmódba, szokásokba, konyhaművészetbe, ruházatba. A szerzett ismeretek rendszerezése tanórán és bemutatása.	A régi és a mai főzési és étkezési szokások jellegzetességei a német családokban. Projektek készítése, ezek prezentálása.	Hagyományos és modern konyha, egészséges étkezés. Az étkezés gazdasági vonatkozásai.

Hagyományos kézműves foglalkozások megismerése a lakóhelyen.	Régi foglalkozások és termékeinek megismerése a lakóhelyen vagy környékén. Projektek készítése a témában.	Betekintés nyerése a német paraszti és iparos világ mindennapi életébe tájházak kiállításainak megtekintésével vagy projekteken keresztül gyűjtőmunkával. Hagyományos kézműves mesterségek (pl. mézeskalácssütő, kékfestő) megismerése, műhelyek, kiállítások megtekintése.	Jellemző foglalkozások és munkaerőpiac, tanulási lehetőségek régen és ma.
A helyi népviselet ruhadarabjainak felismerése.	A helyi népviselet hétköznapi és ünnepi ruhadarabjainak megismerése.	A népviselet ismerete regionális szinten személyes tapasztalás és fényképek alapján. Jellemző motívumok és színek megnevezése.	Öltözködés régen és ma. A népviselet elemeinek szerepe a mai öltözködésben. A viselet, mint az identitás kifejezése.
Egyszerű dalok, körjátékok, táncok ismerete.	Népdalok és néhány jellemző néptánc megtanulása. Hangszerek megismerése.	A német népdal- és néptáncok jellemző jegyeinek megismerése. Népdalok tanulása, ezek jellemzői. Néhány néptánc megtanulása, gyűjtése a lakóhelyen.	A hazai német zenei- és néptánc hagyományok feldolgozása kutatómunka és szakirodalom alapján. A hagyományos zene-, dal- és táncmotívumok megjelenése modern feldolgozásokban.
A korosztálynak megfelelő média: színdarab megtekintése, szokások dramatizált előadása. A hazai német tévéadás gyerekeknek szóló programjai és a Neue Zeitung gyerekvatának rendszeres figyelemmel kísérése.	A korosztálynak megfelelő média: színdarab megtekintése, szokások dramatizált előadása. A hazai német tévéadás gyerekeknek szóló programjai és a Neue Zeitung gyerekvatának rendszeres figyelemmel kísérése.	A magyarországi német média megjelenési formáinak ismerete: elektronikus és nyomtatott sajtó.	A magyarországi német média megjelenési formáinak (elektronikus és nyomtatott sajtó) ismerete, vélemény alkotása és kommentálás.
Együttműködés és felelősségvállalás a mindennapokban: családban és iskolában.	Szabályok felállítása és betartása a tanulók személyes életterében.	A „nemzetiség” fogalmának definiálása, a magyarországi németek területi megoszlása és érdekképviselője.	A nemzetiség önszerveződésének lehetősége és megvalósulásuk helyben és országosan. A nemzetiségi jogok gyakorlásának lehetőségei a fiatalok és felnőttek számára játékos (szerepjáték) formában.
Az életkori sajátosságoknak megfelelően tanítói irányítással tárgyi és szellemi értékek gyűjtése. Cselekvésközpontú és tapasztaláson alapuló tanulás.	Információk gyűjtése adott témához. A tanultak felhasználása irányított feladathelyzetekben. A gyakorolt prezentációs technikák feladatnak megfelelő alkalmazása.	Téma projektalapú feldolgozása és bemutatása csoportosan. Szakirodalom feldolgozása tanári segítséggel, a jegyzetelés, lényegkiemelés technikájának	Kutatómunka az érettségi vizsga témakörei kapcsán bármely témában: egyéni és csoportos projektek kivitelezése. Prezentációs technikák önálló kiválasztása és alkalmazása.

		elsajátítása. Ismert prezentációs technikák alkalmazása a feladatnak és célcsoportnak megfelelően.	Szakirodalom önálló feldolgozása, a jegyzetelés, lényegkiemelés alkalmazása. A szakirodalmi hivatkozások jelölésének alkalmazása.
--	--	--	---

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Adott téma kapcsán kérdések megválaszolása. A „rég” és „mai” közti különbségek felismerése.	Kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.	Adott témában összefüggések felismerése tanári irányítással.	Összefüggések felismerése és feltárása a németiséget érintő témákban, pl. a történelmi események és a nemzetiség mai helyzete között. Önálló véleményalkotás.
A népek és népcsoportok különbözőségeinek felismerése.	A német népcsoport egyéni arculatának jellemzői. Első lépések a hovatartozás felismerése felé.	A hazai németiség történetének ismerete és figyelemmel kísérése. Más népcsoportokkal való együttélés kérdései személyes és olvasmányélmények alapján. Az identitás tudatossá válásának fejlesztése.	Önálló vélemény kialakítása a német nemzetiség múltjáról és jelenéről, az életmód, a kultúra és a politika témaköreinek vitás kérdéseiben. Az identitás tudatossága.
A népcsoport kultúrájának és hagyományainak megismerése játékos formában. A kultúra és a hagyományápolás szépségének és fontosságának felismertetése.	A nemzetiség életéből vett jelenetek elbeszélése, eljárásai különböző szempontokból. Hagyományok újjáélesztése.	Önálló vélemény és kérdések megfogalmazása eseményekről, jelenségekről, személyekről, a nemzetiség elmúlt és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban.	Források, történelmi és publicisztikai írások elemzése során az ok-okozati viszonyok feltárása. A történelmi hitelesség vizsgálata szépirodalmi művek és filmek üzenetében.
A lakóhely néhány gyakran használt nyelvjárási kifejezéseinek megértése és alkalmazása adott témához kapcsolódóan.	Nyelvjárási kifejezések és irodalmi nyelvi változataik összevetése.	A hazai német nyelvjárások területi megoszlása és néhány jellemzőjének ismerete.	A német nyelv megjelenési formái: nyelvjárás és irodalmi nyelv, nyelvhasználat. A nyelv és identitás összefüggéseinek felismerése. A „nyelvi kisebbség” fogalmának tudatos használata.
Felelősségvállalás a mindennapokban: család, iskola, barátok.	Szabályok felállítása és betartása, a jogokkal való élés a mindennapokban.	A német anyanemzet és a magyarországi németiség kultúrájának és történelmének kapcsolódási pontjai. A különböző népcsoportok egymás mellett élésének formái.	A hazai nemzetiségek jogainak, a törvényi háttér ismerete, annak kritikus szemlélete. A hazai németiség nemzetközi kapcsolatainak és szerepének ismerete,

		Az iskolai partnerkapcsolatok lehetőségeinek kihasználása az anyanemzet és a hazai németiség együttműködésében.	kritikai bemutatása a múltban és jelenben. A személyes identitás felvállalása. Aktív részvétel az ifjúsági szervezetek munkájában. A népcsoport jövőképeinek alakításában tudatos szerepvállalás.
--	--	---	---

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Beszélgetés a családban és rokonságban a nemzetiséghez tartozó személyekkel életükről.	A településen interjúk készítése, beszélgetés, irányított gyűjtőmunka tanári segítséggel.	Források (nyomtatott, szóbeli, média) olvasása és értelmezése az adott témában, szóbeli órai prezentáció, beszélgetésben aktív részvétel.	Nemzetiségi témákról folyó vitákban való aktív részvétel, érvelés a saját álláspont mellett. Tudósítás a németiség kulturális és politikai eseményeiről. Interjúkészítés aktuális kérdésekről.
Témákhoz kötődő nyelvjárási szavak felismerése és reprodukciója a korosztálynak megfelelően.	Témákhoz kötődő nyelvjárási szavak felismerése, reprodukciója és gyűjtése a korosztálynak megfelelően.	A nyelvjárási szókincs irányított bővítése feladatok segítségével.	Összefüggő nyelvjárási szöveg átültetése az irodalmi német nyelvbe irányítással.
Párbeszéd kommunikációs helyzetekben egyetértés, kétség/bizonytalanság, elutasítás kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel.	Párbeszéd kommunikációs helyzetekben egyetértés, kétség/bizonytalanság, elutasítás kifejezése változatos nyelvi eszközökkel.	Párbeszéd kommunikációs helyzetekben mások szóbeli megnyilatkozásainak összefoglalása, a lényegi megállapítások kiemelése és azokkal kapcsolatban állásfoglalás.	Párbeszéd kommunikációs helyzetekben érvelés, a szakmaiság elve alapján, az egyetértés, illetve elutasítás indoklása differenciált nyelvi eszközökkel.
Lírai, elbeszélő és dramatikus szövegek előadása, szerepjáték alakítása.	Lírai, elbeszélő és dramatikus szövegek előadása a műfaj elvárásainak megfelelő intonációval.	Lírai, elbeszélő és dramatikus szövegek előadása, a szerepek megformálása, a testbeszéd és szöveg összhangba hozása.	Saját és idegen szövegek megtervezése és előadása a szövegfajtának és a szándékolt hatásnak megfelelően.
Osztályprojektek kapcsán szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról. Rajzok, modellek, makettek készítése, azok bemutatása.	Projekt munkák bemutatása írásban és szóban.	Projekt munkák bemutatása írásban és szóban, azok kapcsán vélemény megformálása. Az írott és elektronikus média megbeszélése tanórán. Beszélgetés azok kapcsán a korosztálynak megfelelő szinten a nemzetiségpolitika témaköreiről.	Önálló projekt prezentáció. Témákhoz kapcsolódóan vitás kérdések felvetése, vélemények ütköztetése. Beszámoló a német rádió- és tévé műsorok, valamint a német nyelvű sajtó témaválasztásairól és objektív tájékoztatásáról.
A szöveg lényegi információinak megnevezése.	A szöveg, vagy annak egy bekezdése lényegi információ tartalmának	A szöveg, vagy annak egy bekezdése lényegi információ tartalmának	Komplex szöveg információ tartalmának és/vagy egy

	megnevezése. Az egyszerűen megfogalmazott információk egymástól való elkülönítése.	megnevezése. A megfogalmazott információk egymástól való elkülönítése a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés tükrében való alkalmazása.	bekezdésének lényegi elemeinek nyelviileg differenciált megnevezése. A szöveg információinak részleteiben való megértése és a feladat elvárásainak megfelelő, illetve a problémafelvetés tükrében való alkalmazása.
--	--	---	---

4. Tájékozódás térben – időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az idő tagolására és múlására (család régen és ma) vonatkozó kifejezések helyes használata.	Az idő tagolására szolgáló kifejezések bővítése: a történelmi időkifejezések (évszázad) alkalmazása.	Tájékozódás az időben nyomtatott és elektronikus ismeretforrások segítségével.	A történelmi sorsfordulókkal és a nemzetiség mai helyzetére vonatkozó ismeretekkel kapcsolatos időbeli tájékozódás.
A helyet meghatározó kifejezések elsajátítása és gyakorlása. Múltbeli események elmesélése rövid mondatokban. A projektek kapcsán meglátogatott falvak, illetve azokon belüli épületek elhelyezkedése.	A településre vonatkozó helymeghatározások (templom, iskola, temető). Település keletkezése. Földrajzi tájékozódás a tanult, illetve gyűjtött ismeretekhez kapcsolódóan. Múzeumlátogatás, a falvak elrendezése, alaprajza.	A németység betelepítésével kapcsolatos helyismeret: térképhasználat. Magyarország németek lakta területeinek ismerete. A hazai németység intézményeinek elhelyezkedése és funkciója.	A hazai németység területi elhelyezkedése a betelepítéstől napjainkig. A népcsoport helyzetének elemzése a történelem során és a mai helyzet kapcsán különböző adatok és ismeretforrások tükrében (népszámlálási adatok, sajtó, internet). A népcsoport intézményei, azok honlapjairól információk gyűjtése.

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanulóknak alakuljon ki az a felismerés, hogy a népcsoporthoz való tartozás kulturális többletet jelent.	A tanulók keressenek választ olyan kérdésekre, amelyek identitásuk kialakulásához vezetnek: kik tartoznak az egyes népcsoportokhoz, kik a németek, hogyan élnek együtt a többségi nemzettel stb.	A tanulóknak alakuljon ki az igény az identitás vállalására: foglalkoztassák olyan kérdéseket, mint a gyökereik, a népcsoport nyelve, kultúrája, helyzete, nemzetiségpolitikai vonatkozásai.	Az önkifejezés formája: a tanulók tudatosan vállalják hovatartozásukat és tudják azt kifejezésre juttatni.
A tanulókat foglalkoztassák olyan kérdések, amelyek arra irányulnak, hogy hasonlóak társaikhoz és mégis kicsit mások.	A tanulókat foglalkoztassa az a problematika, hogy mit jelent számukra németnek lenni.	Tudatosuljon a tanulóknak, hogy többféle identitása is lehet egy embernek, találják meg a számukra legfontosabb értékeket.	A tanulók legyenek nyitottak más nyelvek és kultúrák iránt. Ismerjék saját gyökereiket és legyen pozitív jövőkéjük.

A tanulók érdeklődjenek családjuk gyökerei iránt: családfa készítése.	A tanulók érdeklődjenek családjuk és a népcsoport múltja és gyökerei iránt.	A tanulók ismerjék fel a nyelvtudás előnyeit és fontosságát a saját maguk és népcsoportjuk számára.	A tanulók ismerjék a nyelvtudásban és a népcsoporthoz való tartozásban rejlő lehetőségeket és ezzel kapcsolatos kötelelességeiket.
A család régen és ma, az együttélés szokásrendszere.	A tanulók találják meg a korábban élt generációk értékeit, hasonlítsák össze a mai értékrenddel.	Alakuljon ki a másság megértése és elfogadása.	Legyen jellemző a tolerancia, alakuljon ki a konfliktuskezelés, problémamegoldás képessége.

Közműveltségi tartalmak

1. A tantárgy sajátosságai

A népismeret tantárgy sajátos és egyben központi helyet foglal el a nemzetiségi nevelésben. Elsődleges célja a meglévő identitás megőrzése és a hiányzó kialakítása. A tanulók megismerik gyökereiket, a németiség életmódját családjuk példáján és a szellemi és tárgyi hagyaték kapcsán. Megismerik a népzenei és néptánc hagyományokat, azokat a gyakorlatban alkalmazni tudják. Megismerkednek a naptári év szokásaival és a családdal kapcsolatos hagyományokkal, tudnak a korosztályuknak megfelelő gyűjtőmunkát végezni és az eredményeket bemutatni. Ismerik a magyarországi német nép- és műköltészet alkotásait, néhányat szöveghűen felidéznek, tudnak dramatizált népszokásokat előadni. Az ismeretszerzéssel párhuzamosan bővül szókincsük és fejlődik nyelvi kompetenciájuk is. Megtanulják a népcsoporttal kapcsolatos történelmi eseményeket értékelni és ezek kihatásait elemezni, amely egyben elengedhetetlen része a nemzetiségpolitikai szerepvállalásnak. Fontos ismérve a tantárgynak, hogy kooperatív és nyitott munkaformákat alkalmaz, ezzel is hozzájárulva a tananyag élmény közeli és változatos feldolgozásához.

2. A tantárgy tantervének vázlatos felépítése:

1-4. évfolyam

- Család, rokoni viszonyok, generációk együttélése.
- Naptári ünnepek, szokások.
- Lakóhely (iskola, templom, tájház stb.) és közvetlen környezet (ház berendezése, használati eszközök, háziállatok, növények).
- Néhány népi mesterség, termékek (pl. csuhébabák, tojásfestés, mézeskalácssütés, babakészítés).
- Népviselet.
- Étkezési szokások.
- A magyarországi németek nyelve: nyelvjárási szavak, irodalmi nyelv.
- Dalok, táncok, gyermekjátékok.
- *Népköltészet*: magyarországi német és német mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild-Regine Metzler: *Hoppe, hoppe, Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen – in: Ungarndeutsche Studien 2*.
- *Magyarországi német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valentin Pintz, Engelbert Rittinger, Valeria Koch. Gyűjtemények: *Igele-Bigele; Zauberhut*.

5-8. évfolyam

- Naptári évhez kapcsolódó népszokások, az évszakokhoz kapcsolódó munkálatok.
- Lakóhely és lakóház, ezek berendezése, tájházak és berendezéseik. Ház körüli munkálatok. Dülőnevek.
- Tájházak, németek lakta vidékek.
- Étkezési szokások, a német konyha sajátosságai, tartósítás.
- Az iskola régen és ma.

- Szabadidő eltöltése, szórakozás régen és ma.
- Népviselet.
- Népi gyógymódok.
- Népzene és néptánc.
- A magyarországi németek hagyományai, nyelve, kultúrája. A nyelvvel kapcsolatos ismeretek: történetek, témákhoz kapcsolódó kifejezések.
- A magyarországi német média. Írott és elektronikus sajtó, kiadványok.
- A magyarországi németek betelepítése.
- Kisebbségek Európában és hazánkban, szimbólumok.
- Német nyelvjárási területek.
- *Népköltészet*: mesék és mondák Ede Herger, Karl Vargha, Josef Michaelis gyűjteményeiből és feldolgozásaiból.
- *A magyarországi német irodalom néhány alkotása*. Szerzők: pl. Josef Michaelis, Valeria Koch, Georg Fath, Engelbert Rittinger.
- *Dialogikus szövegek, jelenetek előadása* (pl. ünnepekhez kapcsolódó jelenetek, feldolgozott mesék), egy német nyelvű színházi előadás megtekintése.

9-12. évfolyam

- A család: gondolkodás, értékrend, az értékek változása (szólások, közmondások tükrében).
- A magyarországi németek története a korai kapcsolatoktól a 18. századi betelepítésen át napjainkig.
- A népcsoport helye és szerepe az anyaországgal és Európával való kapcsolatban.
- A népszokások és azok eredete.
- Környezet: települések és azok formái, berendezése, dűlőnevek.
- Népviselet.
- Népi mesterségek.
- Étkezési szokások.
- Nyelv és identitás. Azonosságtudat kifejezése. A nyelv szerepe: anyanyelv, a nemzetiség nyelve, idegen nyelv.
- A német nyelv megjelenési formái: nyelvjáráások Magyarországon és a német nyelvterületen, irodalmi nyelv.
- Nemzetiségek Magyarországon: nemzetiségi törvény, iskolarendszer, a népcsoportok helyzete, nemzetiségpolitika, önkormányzati rendszer, választások.
- Művészeti alkotások és alkotóik (zene, képzőművészet).
- *Magyarországi német irodalom*: a nemzetiségi lét tematikus visszatükröződése, nyolc-tíz prózai mű (szerzők: pl. Josef Mikonya, Ludwig Fischer, Franz Sziebert, Stefan Raile, Claus Klotz, Angela Korb, Valeria Koch, Martin Thomann, Christina Arnold); tíz-tizenöt lírai alkotás (szerzők: pl. Valeria Koch, Engelberg Rittinger, Robert Becker, Josef Michaelis, Claus Klotz, Franz Zeltner, Koloman Brenner, Angela Korb, Nelu Bradean-Ebinger, Georg Fath, Erika Áts, Alfred Manz, Béla Bayer, Christina Arnold).